

درآمدی بر چگونگی صورت‌بندی
انقلاب اسلامی ایران

مؤلف

علی ایمانی سطوت

انتشارات دانشکده فرماندهی و ستاد ارتش

جمهوری اسلامی ایران

تابستان ۱۳۹۲

سرشناسه	: ایمانی سطوت، علی، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر چگونگی صورت‌بندی انقلاب اسلامی ایران / علی ایمانی سطوت
مشخصات نشر	: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	: ۱۴۷ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۲۳-۵۹-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
موضوع	: ایران—تاریخ—انقلاب اسلامی: ۱۳۵۷—علل، ایران
موضوع	: ایران - سیاست و حکومت
شناسه افزوده	: ایران، ارتش، دانشگاه فرماندهی و ستاد. انتشارات
رده بندی کنگره	: ۱۵۵۱DSR / الف ۴۵۹ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	: ۹۵۵ / ۸۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۱۲۱۱۶۴

افشوات
دافوس آجا

عنوان	: درآمدی بر چگونگی صورت‌بندی انقلاب اسلامی ایران
نویسنده	: علی ایمانی سطوت
ویراستار	: مرتضی جباری
ناظر چاپ	: حسین مومنی فرد
صفحه‌آرایی	: مرتضی جباری
طرح روی جلد	: محمدرضا خزینه دارلو
ناشر	: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا
شمارگان	: ۱۰۰۰ نسخه
تاریخ نشر	: تابستان ۱۳۹۲ چاپ اول
لیتوگرافی، چاپ و صحافی	: چاپخانه دانشگاه فرماندهی و ستاد
قیمت	: ۶۰۰۰ تومان
نشانی	: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه جنگ ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات

www.dafous.ac.ir

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۰۲۱

۱- مسئولیت صحت مطالب بر عهده‌ی مؤلف می‌باشد.

۲- کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	فصل اول : مفاهیم و مباحث نظری
۱۹	۱-۱- تعریف انقلاب
۲۰	۱-۲- عوامل انقلاب
۲۱	۱-۳- ویژگیهای انقلاب
۲۲	۱-۴- تفاوت انقلاب با سایر پدیده های جامعه شناسانه
۲۳	۱-۵- رویکردهای نظری برای تحلیل انقلاب اسلامی
۲۳	۱-۵-۱- تحلیل تدا اسکاچپل از انقلاب اسلامی ایران
۲۷	۱-۵-۲- نظریه ماروین زونیس
۲۸	۱-۵-۳- نظریه جیمز دیویس یا منحنی ز
۲۹	۱-۵-۴- نظریه چالمرز جانسون
۳۲	۱-۵-۵- نظریه میشل فوکو
۳۵	جمع بندی
۳۷	فصل دوم- زمینه تاریخی قیام تنباکو و انقلاب مشروطه
۳۸	۲-۱- تأثیرات روانی شکست ایران از روسیه

۳۹	۲-۲- آغاز اصلاح طلبی ایرانی
۴۰	۲-۲-۱- اصلاح طلبان درون حاکمیت سلسله قاجار
۴۱	۲-۲-۲- اصطلاح طلبان بیرون از حاکمیت سلسله قاجار
۴۲	۲-۳- تضاد نهاد سلطنت و نهاد وزارت در دوران قاجار
۴۳	۲-۴- قیام تنباکو
۴۵	۲-۵- انقلاب مشروطیت
۵۰	۲-۶- نقش روشنفکران و اصلاح طلبان در انقلاب مشروطه
۵۱	۲-۷- عوامل ناکامی مشروطه
۵۲	جمع بندی
۵۳	فصل سوم- ظهور رضاخان در بحران پسامشروطه
۵۴	۳-۱- عوامل بین المللی مؤثر در به قدرت رسیدن رضاخان
۵۴	۳-۲- قرارداد وثوق الدوله- کاکس
۵۷	۳-۳- ویژگی های حکومت رضاخان
۵۷	۳-۳-۱- استبداد و خشونت
۵۹	۳-۳-۲- ستیز با مذهب و نهادهای مذهبی
۶۰	۳-۳-۳- باستان گرایی ناسیونالیستی و سیاست یکپارچه سازی قومی و فرهنگی دولت رضاخان

۶۱	۴-۳- پایان حکومت پهلوی اول
۶۲	فصل چهارم-سلطنت محمد رضا پهلوی
۶۴	۴-۱- تضمین استقلال ایران از تجاوزات همسایه شمالی
۶۵	۴-۲- نخست وزیری قوام السلطنه
۶۶	۴-۳- نفت
۶۶	۴-۳-۱- ملی شدن صنعت نفت
۶۸	۴-۳-۲- میانجیگری بانک جهانی
۶۹	۴-۳-۳- کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ در مقابل نهضت ملی شدن صنعت نفت
۷۱	۴-۴- دولت های پس از کودتا
۷۲	۴-۶- تحولات آغاز دهه چهل
۷۳	۴-۷- انقلاب سفید
۷۴	۴-۸- قیام پانزده خرداد ۱۳۴۲ و پیامدهای آن
۷۵	۴-۹- تبعید امام خمینی(ره)
۷۶	۴-۱۰- احزاب در دوره محمدرضا
۷۷	۴-۱۱- ریاست جمهوری کارتر و حقوق بشر در ایران
۷۸	۴-۱۲- آغاز تظاهرات ضد رژیم

۷۸	۴-۱۳- دلایل شکست سیاست فضای باز سیاسی
۷۹	۴-۱۴- نخست وزیری شریف امامی
۸۰	۴-۱۵- فرار شاه، تشکیل شورای انقلاب، نخست وزیری بختیار
۸۱	۴-۱۶- پایان حکومت پهلوی
۸۳	فصل پنجم- تحلیل ساختار استبدادی دولت پهلوی
۸۴	۵-۱- مشخصات اصلی سالهای ۴۱ تا ۵۷ خورشیدی
۸۵	۵-۲- شکل بندی جدید قدرت در ایران
۸۶	۵-۳- پایه های رژیم استبدادی محمدرضاشاه
۸۶	۵-۴- نحوه عملکرد حزب ایران نوین
۸۷	۵-۴-۱- کنترل پارلمان توسط حزب ایران نوین
۸۸	۵-۵- نیروهای قهریه سرکوبگر و حمایت آمریکا
۸۹	۵-۵-۱- سایر دستگاههای سرکوبگر شاه
۹۰	۵-۶- رژیم پهلوی و درآمد حاصل از نفت
۹۰	۵-۶-۱- آمار درآمد نفتی ایران
۹۱	۵-۷- شاه و دربار
۹۲	۵-۸- وابستگی شاه به آمریکا
۹۳	۵-۹- اوضاع اقتصادی ایران در وضعیت پساکودتا در ایران

۹۴	۵-۹-۱-سیاستهای غلط اقتصادی
۹۵	۵-۹-۲-سیاست رشد به جای توسعه
۹۶	۵-۱۰-بحران مشروعیت
۹۷	۵-۱۱-بحران مشارکت سیاسی و نبود مطبوعات آزاد مستقل
۹۸	۵-۱۲-وابستگی رژیم به شخص شاه
۱۰۱	فصل ششم-مخالفان دولت پهلوی
۱۰۲	۶-۱-ورود ایدئولوژی‌های مبتنی بر مذهب به گفتمان مبارزه ضد استبداد در ایران دوره پهلوی
۱۰۳	۶-۲-اندیشمندان مؤثر در فراگیری ایدئولوژی مذهبی
۱۰۴	۶-۲-۱-آیت ..مطهری
۱۰۵	۶-۲-۲-دکتر علی شریعتی
۱۰۷	۶-۳-سازمان‌های مبارز با رژیم استبدادی پهلوی
۱۰۷	۶-۳-۱-جمعیت فداییان اسلام
۱۰۸	۶-۳-۲-هیئت‌های مؤتلفه اسلامی
۱۰۹	۶-۳-۳-حزب ملل اسلامی
۱۱۰	۶-۴-روحانیت
۱۱۲	۶-۴-۱-مؤلفه‌های قدرت روحانیت در مبارزه با شاه

۱۱۳	۵-۶- سایر جمعیت های اسلامی مبارز
۱۱۴	۶-۶- گروه های مخالف دولت پهلوی (مارکسیستها و چپ گرایان)
۱۲۱	۶-۷- حزب توده بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ونوع مواجهه با جمهوری اسلامی
۱۲۲	۶-۸- ملی گرایان مشروطه خواه
۱۲۳	۶-۸-۱- جبهه ملی
۱۲۳	۶-۸-۲- نهضت آزادی ایران
۱۲۴	۶-۸-۳- جبهه ملی پس پیروزی انقلاب اسلامی
۱۲۵	۶-۹- جمهوری اسلامی ایران از دهه ۶۰ به بعد
۱۲۵	۶-۱۰- سیاست داخلی جمهوری اسلامی
۱۲۶	۶-۱۱- سیاست خارجی جمهوری اسلامی
۱۲۷	فصل هفتم- زندگی و اندیشه سیاسی امام خمینی
۱۲۹	۷-۱- آغاز مبارزه و تبعید امام (ره)
۱۳۰	۷-۲- امام خمینی در تبعید
۱۳۱	۷-۳- نظریه حکومت اسلامی و ولایت فقیه
۱۳۲	۷-۴- استراتژی حضرت امام (ره) در مبارزه

۱۳۲	۷-۵-نفوذ بی نظیر و محبوبیت مردمی امام (ره)
۱۳۲	۷-۶-واقع گرایی حضرت امام (ره)
۱۳۵	فصل هشتم-دوران تثبیت نظام جمهوری اسلامی
۱۳۶	۸-۱-بازتاب انقلاب اسلامی در محیط منطقه‌ای و بین المللی
۱۳۷	۸-۲-تأثیر انقلاب اسلامی بر قدرت های بزرگ
۱۳۹	۸-۳-سایر گروه های تشکیل شده تحت تأثیر انقلاب اسلامی ایران
۱۴۰	۸-۴-صدور انقلاب
۱۴۰	۸-۵-سایر زمینه های تأثیر انقلاب
۱۴۱	۸-۶-کارنامه سی ساله نظام جمهوری اسلامی
۱۴۱	۸-۷-چالش های پیش روی نظام جمهوری اسلامی
۱۴۲	۸-۸-کارآمدی نظام جمهوری اسلامی
۱۴۲	۸-۸-۱-توسعه اقتصادی
۱۴۲	۸-۸-۲-توسعه سیاسی
۱۴۴	جمع بندی

پیشگفتار

انقلاب اسلامی ایران واپسین انقلاب قرن بیستمی است که در جهان مدرن به وقوع پیوست. فیلسوفان و جامعه‌شناسانی نام‌آور به تحلیل و تبیین علت وقوع انقلاب‌های مدرن از انقلاب شکوهمکند انگلستان تا انقلاب اکتبر روسیه و انقلاب دهقانی چین پرداختند. مارکس باورمند به تضاد اجتماعی و جبری بودن انقلاب برای تغییر اجتماعی باورمند بود؛ آلکوت پارسونز اصل را بر تعادل در جامعه می‌دانست و انقلاب را نتیجه به هم خوردن تعادل جامعه قلمداد می‌کرد؛ کرین برینتون انقلاب را نشانه وجود عفونت در ارگانیسم رژیم پیشین قلمداد می‌کرد. اما به راستی انقلاب اسلامی ایران با کدامین مدل تحلیلی قابل تبیین است؟

کتاب حاضر حاصل دغدغه‌ها و تجربیات چند ساله مولف در تدریس "انقلاب اسلامی" در برخی از دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی در تهران است و در تکاپوی پاسخ به چرایی و چگونگی وقوع انقلاب اسلامی در ایران می‌باشد.

در پاسخ به چرایی وقوع انقلاب اسلامی به پاسخی جامعه‌شناسانه می‌پردازد؛ و چرایی وقوع انقلاب اسلامی را از دیدگاه فیلسوفان و جامعه‌شناسانی چون میشل فوکو، تدا اسکاچپل، چالمرز جانسون و دیگران تبیین می‌نماید. در پاسخ به این سوال محقق، انقلاب اسلامی ایران را حرکتی آگاهانه از جانب ملتی دین‌دار و به رهبری امام خمینی (ره) ارزیابی می‌نماید که در آن علل فرهنگی بر سایر علل ساختاری و سیستمی برای وقوع انقلاب اسلامی اولویت می‌یابد.

در پاسخ به چگونگی وقوع انقلاب اسلامی محقق بر عمیق و فراگیر بودن نهضت امام خمینی (ره) در پانزده خرداد ۱۳۴۲ خورشیدی تاکید می‌نماید، اما چگونگی وقوع این تغییر بزرگ تاریخی را در یک بستر تاریخی از آغاز قرن نوزده میلادی و معرض ارضی امپراتوری روسیه به ایران آغاز می‌کند. محقق بر این باور است که انقلاب آگاهانه و فرهنگی ملت ایران بر دیوال اندیشه شیعی و آگاهی تاریخی بالیدن آغاز کرد.

آگاهی تاریخی ایرانیان پاسخی به موج تجاوز امپراتوری مغرب زمینی روسیه بود؛ این آگاهی در دقایق تعیین کننده تاریخی چون جنبش تنباکو، انقلاب مشروطه، جنبش ملی شدن صنعت نفت ایران و جنبش پانزده خرداد ۱۳۴۲ خورشیدی خود را بروز داده

است. محقق برایین باور است که سلسله جنبش‌های ایرانیان در این دو قرن واکنشی آگاهانه به استعمار خارجی و استبداد داخلی بوده است و همه این رویدادها به پیروزی بزرگ ضداستبدادی و ضداستعماری ملت ایران در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ خورشیدی ختم گردیده است.

تعیین‌کنندگی و شاخصیت رهبری امام خمینی(ره) در این سلسله جنبش‌ها در طی دو قرن اخیر از دیگر محورهای این پژوهش می‌باشد.

این کتاب حاصل تلاش محققانه پژوهشگر در حوزه مطالعات انقلاب اسلامی است و پژوهشی بی‌عیب و نقص نیست. بنابراین از نقدهای محققانه همه صاحبان اندیشه و خرد علمی که اراده یاری‌گری این کوچک را دارند استقبال می‌نمایم.

علی ایمانی‌سطوت

۲۰ شهریور ۱۳۹۲ خورشیدی